

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДВНЗ

«Ужгородський національний університет»

Протокол № 11 від 22 грудня 2022 р.

Голова Вченої ради, ректор

проф. Володимир СМОЛАНКА

**ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних
працівників/фахівців(консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів**

Ужгород - 2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Загальні положення

Освітню програму підвищення кваліфікації фахівців(консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів складено на основі типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів відповідно до вимог Концепцій «Нова українська школа (Наказ Міністерства освіти і науки України 13.01.2020 № 32), а також відповідно до сучасної державної освітньої політики щодо впровадження інклюзивного навчання та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу.

Актуальність розроблення програми підвищення кваліфікації фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів (далі – Програма) полягає в необхідності забезпечення їх професійного розвитку в умовах реалізації освітньої реформи, зокрема реалізації Національної стратегії розвитку інклюзивної освіти на період 2020-2030 роки та Концепції «Нова українська школа».

Інклюзивна освіта як безумовне право кожної дитини на доступну і якісну освіту є не лише ознакою демократичності суспільства, а й міжнародним зобов'язанням країни з часу ратифікації Україною Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу до неї. У Статті 24 цього документу зазначається, що члени-учасниці цієї конвенції повинні забезпечити інклюзивну освіту на всіх рівнях. Окрім цього, забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх є однією з глобальних цілей сталого розвитку на період до 2030 року, яка стоїть на порядку денному для усіх країн, у тому числі для України.

У Законі України «Про освіту» зазначено, що особа з особливими освітніми потребами — це особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Така підтримка надається вчителями- дефектологами (вчителями-логопедами, олігофренопедагогами, тифлопедагогами, сурдопедагогами, вчителями-реабілітологами, практичними психологами), які можуть працювати у складі команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами або в інклюзивно-ресурсних центрах.

В основі діяльності інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ) є

забезпечення права дитини на освіту з урахуванням таких принципів, як: повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей, дотримання найкращих інтересів дитини, недопущення дискримінації та порушення прав дитини, конфіденційність, міжвідомча співпраця. В межах здійснення своєї діяльності перед ІРЦ ставляться наступні завдання: здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини; встановлення наявності у дитини особливих освітніх потреб; розроблення рекомендацій щодо організації інклюзивного навчання; завдання психолого-педагогічної допомоги дитині та забезпечення їй системного та кваліфікованого супроводу, а також надання методичної допомоги педагогічним працівникам.

Окреслені завдання вимагають від педагогічних працівників ІРЦ розуміння сутності та основних принципів інклюзивної освіти, знання особливостей організації інклюзивного освітнього середовища у закладах загальної середньої і дошкільної освіти, сучасних методів оцінювання розвитку дитини та ін.

Усе це зумовлює актуальність програми.

Мета підвищення кваліфікації фахівців (консультантів) ІРЦ полягає у формуванні компетентностей необхідних для виконання основних завдань інклюзивно-ресурсних центрів в контексті сучасної освітньої реформи, зокрема у сфері розвитку інклюзивної освіти.

Цільова група: педагогічні працівники/фахівці (консультанти) (вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, практичні психологи, вчителі-реабілітологи), які працюють в інклюзивно-ресурсних центрах.

Обсяг програми: 30 год (1 кредит ЄКТС).

Форма реалізації Програми: – денна/дистанційна/змішана форма.

Графік навчального процесу: одна сесія 30 годин (упродовж тижня, по шість годин щоденно з можливістю подальшої підтримки асистентів учителів через дистанційне навчання за планом програми.

Строки реалізації Програми: упродовж тижня (5 робочих днів).

Кількість слухачів у групі: 40 осіб.

Вимоги до рівня осіб, що можуть опановувати програму: педагогічні працівники/фахівці (консультанти) (вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи, практичні психологи, вчителі-реабілітологи), які працюють на посаді і здобули освітній рівень бакалавра, спеціаліста, магістра тощо.

Вартість освітніх послуг: на договірних умовах.

Місце реалізації Програми: Навчально-науковий центр підвищення кваліфікації ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та за місцем знаходження замовника. Якщо підвищення кваліфікації відбувається за місцем замовника то проводиться організація трансферу за кошти замовника.

За результатами опанування програми особи, які пройшли повне навчання отримують свідоцтво, в якому зазначається змістові напрями

навчального плану освітньої програми та обсяг навчальних годин, яке дозволяє здійснювати професійну діяльність у ІРЦ за посадою «фахівець (консультант) ІРЦ», упродовж кожного року підвищувати кваліфікаційний рівень відповідно до Положення про атестацію педагогічних працівників (наказ МОН України від 09.09.2022 р. № 805).

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Програма передбачає розв'язання таких завдань:

засвоєння основних принципів і цінностей інклюзивної освіти;

обізнаність з міжнародною та національною законодавчою базою у сфері інклюзивної освіти, з основними нормативно-правовими документами, що регламентують основні принципи діяльності та основні завдання ІРЦ;

обізнаність з основними принципами організації інклюзивного освітнього середовища та механізмами їх впровадження у закладах загальної середньої та дошкільної освіти;

обізнаність із сучасними підходами до визначення особливих освітніх потреб дитини, зокрема з Міжнародною класифікацією функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ);

оволодіння основними методами оцінювання розвитку дитини;

оволодіння навичками командної роботи, обізнаність з основними ключовими партнерами у забезпеченні комплексної підтримки дітям з особливими освітніми потребами;

розширення знань про шляхи співпраці з батьками;

формуванню позитивного ставлення до інклюзивної освіти серед усіх учасників освітнього процесу, у тому числі й серед членів місцевої громади.

Предметом програми підвищення кваліфікації є актуальні теоретичні і методичні питання формування компетентностей слухачів з питань професійної діяльності в межах виконання основних принципів діяльності і основних завдань інклюзивно-ресурсних центрів.

Напрями підвищення кваліфікації: розвиток професійної компетентності педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ, їхньої здатності до активної професійної діяльності.

Навчальний план за денною формою навчання розрахований на 30 годин (1 кредит) та складається з п'яти модулів:

Модуль 1. Соціально-гуманітарний (4 год / 0,1 кредита);

Модуль 2. Професійний (6 год / 0,2 кредита);

Модуль 3. Фаховий (16 год / 0,5 кредита);

Модуль 4. Організаційно-контрольний (2 год / 0,1 кредита);

Модуль 5. Самостійної роботи (2 год / 0,1 кредита).

Соціально-гуманітарна підготовка розвиває творче мислення педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ, підвищує рівень соціально-політичних, філософських, соціологічних і психолого-педагогічних знань, сприяє вдосконаленню володіння науковим категорійним та понятійним апаратом сучасної педагогічної науки.

Слухачі мають змогу отримати уявлення про освіту як соціальний інститут, шляхи розвитку громадянських компетентностей особистості, тенденції патріотичного виховання в умовах суспільних змін, набуті знання із сучасних соціально-психологічних і педагогічних проблем виховання дітей

Фахова підготовка сприяє розвитку системи професійних компетентностей педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ щодо ефективної роботи в ІРЦ, забезпечується проведенням лекційних, семінарських, практичних занять, тренінгів, педагогічної практики, змістовне наповнення яких відповідає сучасним досягненням освіти і науки.

Усі модулі в поєднанні визначають зміст професійної компетентності педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ.

Перелік компетентностей, що набуваються/удосконалюються **Загальні компетентності:**

- *знання і розуміння* основних теорій, концепцій, що складають наукову картину світу; вміння відстоювати власні стратегії професійної діяльності у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами та їх батьками;
- *здатність* діяти на основі соціальної відповідальності та громадянської свідомості, застосовувати процедури і технології захисту прав і свобод осіб з особливими освітніми потребами відповідно до основних міжнародних правозахисних документів та чинного законодавства України;
- *уміння* знаходити, обробляти й аналізувати інформацію з різних джерел; застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для розгляду конкретних питань з організації та впровадження інклюзивної освіти, вирішення фахових завдань у професійно-педагогічній діяльності;
- *уміння* працювати в команді психолого-педагогічного супроводу дитини; здатність до ефективної міжособистісної взаємодії з колегами, дітьми та їхніми батьками; уміння демонструвати соціально-емоційну компетентність у професійних ситуаціях;
- *здатність* генерувати нові ідеї, творчо підходити до вирішення професійних завдань;
- *уміння* самостійно навчатися; здатність до розвитку особистісного потенціалу, самореалізації, професійного лідерства та досягнення успіху;
- *уміння* планувати, організовувати, координувати, контролювати та оцінювати власну професійну діяльність; уміння швидко реагувати під час вирішення ситуативних проблем з урахуванням нових умов та обставин для прийняття рішень.

Професійні компетентності:

- *компетентність* у сфері міжнародного та національного законодавства у сфері інклюзивної освіти (знання основних міжнародних і національних законодавчих документів, їхньої ролі у впровадженні інклюзивної освіти);
- *компетентність* у сфері концептуальних засад інклюзивної освіти (знання та розуміння основних принципів інклюзивної освіти; розуміння широкого контексту інклюзивної освіти як освіти для усіх без винятку; знання та розуміння трирівневої моделі підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання);
- *компетентність* щодо закономірностей та вікових особливостей дітей, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами (знання закономірностей розвитку дитини у різних вікових періодах; володіння базовими знаннями щодо використання Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків в освіті для забезпечення необхідних змін в освітньому процесі);
- *компетентність* у сфері організації інклюзивного освітнього середовища (обізнаність з основними принципами роботи команди психолого-педагогічного супроводу; особливостями створення індивідуальної програми розвитку; забезпечення рекомендацій щодо здійснення необхідних адаптацій і модифікацій в освітньому процесі);
- *компетентність* у сфері планування та організації освітньо-корекційної роботи з урахуванням структури та особливостей порушення (інтелекту, мовлення, слуху, зору, опорно-рухових функцій тощо), актуального стану та потенційних можливостей осіб із особливими освітніми потребами;
- *компетентність* у сфері реалізації ефективних корекційно-освітніх технологій у роботі з дітьми, підлітками, дорослими з особливими освітніми потребами, доцільно обирати методичне й інформаційно-комп'ютерне забезпечення;
- *компетентність* у сфері міжособистісної взаємодії та співпраці з батьками, іншими членами команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами;
- *компетентність* у сфері професійного розвитку (здатність до рефлексії, вміння критично мислити та здійснювати самооцінку власної професійної діяльності; вміння визначати власні сильні та слабкі сторони, визначати професійні цілі та реалізувати їх на практиці).

Очікувані результати навчання:

- *засвоїти* основні принципи та основні закономірності розвитку інклюзивної освіти;
- *розуміти* ключові поняття у сфері інклюзивної освіти;
- *знати* міжнародне і вітчизняне законодавство у сфері інклюзивної освіти, зокрема документи, що регламентують роботу інклюзивно-ресурсного центру та команди психолого-

педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами;

- *знати* трирівневу модель надання додаткової підтримки дітям з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища;
- *розуміти* роль ІРЦ і команди психолого-педагогічного супроводу в межах цієї моделі;
- *знати* особливості організації інклюзивного освітнього середовища та основні механізми забезпечення додаткової підтримки дітям з особливими освітніми потребами (створення індивідуальної програми розвитку, планування необхідних адаптацій і модифікацій, забезпечення універсального дизайну та розумного пристосування);
- *знати* основи Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я дітей і підлітків, *оволодіти* навичками її використання для оцінювання сильних сторін дитини, потенційних труднощів в освітньому процесі, а також вмінням розробляти відповідні рекомендації на цій основі;
- *оволодіти* науково обґрунтованими методами та сучасними технологіями здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей;
- *оволодіти* навичками міжособистісної взаємодії, роботи в команді з педагогами, іншими фахівцями та батьками дитини з особливими освітніми потребами;
- *проектувати* власну програму професійного розвитку;
- *здійснювати* інформаційно-просвітницьку діяльність щодо підтримки і важливості впровадження інклюзивної освіти в Україні.

Форма підвищення кваліфікації. Очна, заочна, дистанційна відповідно до формату курсів і робочого навчального плану.

Форми реалізації освітньої програми. Навчальні заняття за програмою курсу проводяться – засобами лекційного викладу матеріалу (тематична лекція, інструктивна лекція, інтерактивна лекція з елементами панельної дискусії, лекція-презентація, проблемна лекція, лекція-дискусія, лекція-прес-конференція, лекція з елементами практичного заняття), практичних занять (тренінгів, майстер-класів, моделювання освітньої діяльності, круглих столів, дискусій, тренувальних вправ, самостійної роботи у вигляді моніторингу та оцінки результатів пропонованих освітніх змін, тестів).

Самостійна робота слухачів передбачає завдання, спрямовані на вивчення нормативно-правових актів та інструктивно-методичних листів,

актуальних питань щодо організації інклюзивного освітнього процесу в закладі освіти.

В освітній програмі передбачається підготовка й захист підсумкової роботи (випускна робота, творчий проєкт) з питань предметно-наукової та методичної підготовки за фахом.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест, який складається з 30 тестових завдань, одне тестове завдання оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники – 30 балів. Прохідний бал – 20 балів.

Учасники, які успішно склали тест та виконали підсумкову роботу отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ.

Зміст програми розкривається у трьох блоках:

1. *Теоретичний* – основні терміни та поняття; переваги та існуючі виклики впровадження інклюзивної освіти; вітчизняне та міжнародне законодавство у сфері інклюзивної освіти; основні принципи діяльності і завдання інклюзивно-ресурсного центру; основні підходи та методи до здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки дітей.

2. *Практичний* – оволодіння навичками здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки дітей; роботи в команді з учителем, іншими фахівцями та батьками дітей, зокрема батьками дитини з особливими освітніми потребами; умінням брати участь у розробленні індивідуальної програми розвитку дитини на основі результатів комплексної психолого-педагогічної оцінки фахівцями ІРЦ, а також результатів спостережень вчителя та інформації від батьків дитини.

3. *Самостійна робота* – аналіз основних вітчизняних законодавчих і нормативно-правових документів у сфері інклюзивної освіти, зокрема у сфері діяльності інклюзивно-ресурсних центрів; підготовка повідомлень на актуальні теми; проведення міні-досліджень; вирішення проблемних ситуацій.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
освітньої програми підвищення кваліфікації
педагогічних працівників/фахівців (консультантів) ІРЦ
(1 кредит, 30 годин)

№ з/п	Напрямок	Розподіл годин				
		кредити	Усього (годин)	Лекції	Практичні заняття, пед.практи	Сам.роб.
I.	СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ МОДУЛЬ	0,1	4	2	2	-
	Інваріантна частина		4	2	2	-
	Варіативна частина					
II.	ПРОФЕСІЙНИЙ МОДУЛЬ Професійний розвиток фахівців ІРЦ	0,2	6	4	2	-
	Інваріантна частина		6	4	2	-
	2.1. Інклюзивна освіта: сутність, основні принципи та підходи. Основні міжнародні та національні документи, що регламентують інклюзивну освіту в Україні, зокрема діяльність інклюзивно-ресурсних центрів.		2	2	-	-
	2.2. Основні принципи діяльності та завдання інклюзивно-ресурсних центрів.		4	2	2	-
	Варіативна частина		2		2	
III	ФАХОВИЙ МОДУЛЬ Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дітей, як одне з завдань ІРЦ	0,5	16	4	10	2
	Інваріантна частина		16	4	10	2
	3.1. Трирівнева модель підтримки дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання: роль ІРЦ і команди психолого-педагогічного супроводу у наданні додаткової підтримки.		4	2	2	
	3.2. Особливості проведення комплексної психолого-педагогічної		4	2	2	

	оцінки розвитку дітей в ІРЦ					
	3.3. Використання Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ) при розробленні рекомендацій педагогам і батькам.		2	2		
	3.4. Корекційно-розвиткова робота з особами, які потребують різних рівнів підтримки в освітньому процесі. Організація та результативність занять в інклюзивно-ресурсному центрі.		4		4	
	3.5. Педагогічна практика		2		2	
	Варіативна частина		4		4	
	Партнерство з батьками як необхідна умова успішного розвитку і навчання дитини з особливими освітніми потребами.					
	Співпраця з командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами у закладах дошкільної і загальної середньої освіти.					
IV	ОРГАНІЗАЦІЙНО-КОНТРОЛЬНИЙ МОДУЛЬ.	0,1	2		2	
V.	МОДУЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	0,1	2	-	-	2
	УСЬОГО:	1	30	10	16	4

Список рекомендованої літератури

1. Мартинчук О.В. Підготовка фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища : монографія / О. В. Мартинчук. К.: Вид-во учбової літератури, 2018. 420 с.
2. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. А. Порошенка ін. Київ : 2018. 252с.
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. [Електронний ресурс] / За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: «А.С.К.», 2012. 307 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
5. Софій Н. З. Спільність зусиль: фахівці в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2016. 108 с.

Додаткова

1. Данілавічюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За заг. ред. А. А. Колупасвої. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
2. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Колупасвої А. А. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. К., 2013. 128 с.
4. Індекс інклюзії розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб. / [Тоні Бут]; пер. з англ. К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 190 с.
5. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві; пер. з англ. К.: СПД-ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.
6. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупасва А. А., Софій Н. З., Найда Ю. М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л. І., - 2-ге видання, стереотипне. К.: ФО. П Парашин І.С., 2010. 128 с.
7. Колупасва А. А. Діти з особливими потребами в освітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: Навчально-методичний посібник / А.А. Колупасва, О.М. Тараненко. К.: «АТОПОЛ». 2010. 96с. - (Серія «Інклюзивна освіта»).
8. Колупасва А. А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч. курс та навчально-методичний посібник / А.А. Колупасва, Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 164 с.
10. Миронова С.П., Буйняк М.Г., Гаяш О.В. Методика проведення корекційно-розвиткових занять з дітьми з порушеннями пізнавальної діяльності: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 172 с.
11. Особливості викладання в інклюзивному навчальному середовищі: практика спільного викладання / Софій Н. З. // Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови: наук. метод. зб.: / за ред.: В. В. Засенка, А. А. Колупасвої. 2015. Вип. 10. С. 173-177.
12. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Укладач Скрипник Т. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 56 с.
13. Федоренко О. Ф. Професійна готовність педагогів як чинник успішного впровадження інклюзивного навчання дітей із порушеннями слуху / О.

Ф. Федоренко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. стат. молод. вчених / за ред. : В. В. Засенка, А. А. Колупаєвої. 2013. Вип. 4. Ч. 2. С. 362. 370.